

UN LUPTĂTOR PENTRU CAUZA ROMÂNEASCĂ ÎN BASARABIA: VASILE CIJEVSCI (85 DE ANI DE LA MOARTE)

Dinu POȘTARENCU

Vasile Cijevski a fost unul dintre militanții de frunte ai mișcării de eliberare națională a românilor basarabeni din anii 1917–1918, deputat în Sfatul Țării al Basarabiei, publicist. Apreciindu-i, în 1931, activitatea, fostul deputat în Sfatul Țării, Grigore Cazacliu, a subliniat că în vremuri grele, Vasile Gh. Cijevski și-a adus un mare aport la „pregătirea terenului pentru dezrobirea Basarabiei de sub stăpânirea rusească și unirea ei cu patria mamă”¹.

Ascendența. În 1818, la Seminarul Teologic din Chișinău își făcea studiile Vasile Cijevski, în vârstă de 13 ani, admis la seminar în ziua de 24 ianuarie 1818, fiul preotului Gheorghe Cijevski de la biserica din satul Cerlina, ținutul Soroca². Însă Vasile Cijevski nu a absolvit această instituție chișinăuiană de învățământ teologic: numele lui nu figurează în lista absolvenților seminarului, întocmită de P. Lotoțki³.

Prin ordinul conducerii eparhiale din 31 decembrie 1837, fiul de preot Vasile al lui Gheorghe Cijevski a fost rânduit pălămar la biserica Sf. Treime din satul Zăluceni, județul Soroca⁴.

În formularul cu date referitoare la biserica Adormirea Maicii Domnului din satul Cerlina, județul Soroca, din anul 1841 este notat că „locul preotului este deșert, pentru că preotul Gheorghe Cejevschi, ce au fost la această biserică, a murit la 14 iulie 1840”. Postul de pălămar îl deținea Eudochim al lui Gheorghe Cejevschi, fiu de preot, de 46 de ani, fără studii seminareale, care putea citi și cânta, iar catehismul îl știa „de mijloc”. Împreună cu slujitorii bisericii din Cerlina a fost înscrisă și văduva preoteasă Parascheva, de 66 de ani, soția răposatului preot Gheorghe Andrei Cejevschi, care a slujit la această biserică. În același an 1841, printre slujitorii bisericii din Zăluceni, continua să se numere și pălămarul Vasile Gheorghe Cejevschi, fiu de preot, de 39 de ani, fără studii seminareale, care citea și cântă bine, iar catehismul îl știa „de mijloc”; copiii săi: Dumitru, de 3 ani, și Melania, de 2 ani. Mai semnalăm un purtător al numelui de familie Cejevschi la biserica din satul Bălășești, județul Soroca, unde, tot la 1841, oficia serviciu divin preotul Atanasie Gheorghe Cejevschi, fiu de preot, de 48 de ani, fără studii seminareale, hirotonit către

¹ Grigore Cazacliu, *Contribuția lui Vasile Gh. Cijevski la unirea Basarabiei cu patria mamă* // Cuvânt moldovenesc, din 19 iulie 1931, p. 1.

² *Arhiva Națională a Republicii Moldova* (În continuare: ANRM). Fond 205, inventar 1, dosar 2059, fila 28 verso.

³ П.А. Лотоцкий, *Список и краткие биографии окончивших полный курс Кишиневской Духовной Семинарии за сто лет ее существования. 1813–1913*, Кишинев, 1913.

⁴ ANRM. F. 208, inv. 16, d. 14, f. 94 v.

această biserică în 1824. Acesta citea și cântă bine, iar catehismul îl știa slab. Fiii săi, Ioan, de 16 ani, și Vasile, de 12 ani, învățau acasă să citească și să cânte⁵.

La 21 aprilie 1861, pălămarul Vasile al lui Gheorghe Cijevschi de la biserica din Zăluceni a fost transferat la biserica din Cerlina, în aceeași funcție de pălămar, pe care o exercita și în 1862, având vârsta de 60 de ani. Era căsătorit a doua oară, cu Elizaveta, de 44 de ani. Copiii de la întâia soție: Maria, de 19 ani, Irina, de 16 ani, Gheorghe, de 16 ani, Anton, de 14 ani (ambii băieți învățau la Școala Duhovnicească din Chișinău), și Olimpiada, de 11 ani⁶.

În 1872, Gheorghe și Anton, fiii paracliserului Vasile al lui Gheorghe Cijevschi de la biserica din Cerlina, au absolvit Seminarul Teologic din Chișinău⁷.

Pe data de 24 septembrie 1872, primul dintre acești doi absolvenți ai seminarului, Gheorghe al lui Vasile Cijevschi, de 25 de ani, s-a cununat cu Elena, de 19 ani, fiica preotului Anastasie Ioan Neaga de la biserica Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil din satul Răzeni, județul Chișinău, ritualul fiind oficiat de preotul Teodor Pelivan, în biserica din satul miresei⁸.

La 15 octombrie 1872, Gheorghe al lui Vasile Cijevschi a fost hirotonit preot pentru biserica din satul Sadaclia, județul Bender⁹, de unde, în 1874, a fost transferat la biserica Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil din Zaim, județul Bender, iar de aici, în virtutea dispoziției eparhiale din 12 noiembrie 1893, a fost mutat la biserica Sf. Petru și Pavel¹⁰ din suburbia Malina Mare a orașului Chișinău, care era în stadiul de construcție¹¹. De la 1 septembrie 1894, el a început să execute și funcția de profesor de religie la Școala de Vinificație din Basarabia. În 1894, Gheorghe V. Cijevschi avea 48 de ani, iar soția sa Elena – 42 de ani. Copiii lor: Vasile, de 14 ani, și Constantin, de 5 ani.

Ambii băieți s-au născut în satul Zaim: Vasile – la 17 octombrie 1880, iar Constantin – la 16 mai 1889¹².

⁵ Dinu Poștarencu, *Destinul românilor basarabeni sub dominația țaristă*, Chișinău, 2012, p. 487, 504. Din statul personal al preotului Atanasie Gheorghe Cijevschi, scris în 1849, în limba română, aflăm că la 7 martie 1814, el a fost numit în calitate de dascăl la biserica din Cerlina. La 24 decembrie 1818 a fost ridicat la treapta de diacon pentru biserica din Bălășești, iar la 13 aprilie 1824 – hirotonit preot. Preoțea la Bălășești și în 1849. În acest an, el avea 56 de ani, soția sa Ana – 52 de ani. Copiii lor: Ioan, de 24 de ani (știa să citească, să cânte și să scrie), Vasile, de 20 de ani (învăța la mănăstirea Frumoasa), Nicolae, de 16 ani (învăța acasă să citească), Constantin, de 13 ani (învăța acasă să citească), și Victoria, de 10 ani (*ANRM*. F. 208, inv. 16, d. 4, f. 342v). Constantin, fiul preotului Atanasie Cijevschi, a fost pălămar la bisericile din satele Capleuca, județul Hotin (din 1858), și Crișcăuți, județul Soroca (din 1859), iar din 1864 – dascăl la biserica din Văleni-Isacova, județul Orhei, unde activa și în 1868 (*ANRM*. F. 208, inv. 15, d. 26, f. 122 v).

⁶ *ANRM*. F. 208, inv. 16, d. 14, f. 94v. La 1862, în Cerlina locuia văduva Xenia, de 62 de ani, soția răposatului Eudochim al lui Gheorghe Cijevschi, care a slujit ca pălămar la biserica din Cerlina.

⁷ П.А. Лотоцкий, *op. cit.*, p. 56.

⁸ *ANRM*. F. 39, inv. 14, d. 816, f. 7.

⁹ „Кишиневские епархиальные ведомости”, 1874, nr. 15, p. 324.

¹⁰ În prezent, biserica Sf. Dumitru de la Botanica.

¹¹ „Кишиневские епархиальные ведомости”, 1893, nr. 23, p. 352.

¹² *ANRM*. F. 39, inv. 14, d. 816, f. 6, 8.

Prin actul notarial din 27 februarie 1885, preotul Gheorghe al lui Vasile Cijevschi a cumpărat de la preotul Ioan al lui Anastasie Neaga casa acestuia, construită din piatră și ceamur, cu acareturi și curte, aflată în sectorul 4 al orașului Chișinău, pe strada Haralampievskaja¹³.

Din 1896, preotul Gheorghe Cijevschi a devenit și paroh al bisericii amenajate în incinta Școlii de Vinificație din Basarabia, funcție pe care o îndeplinea și în 1900¹⁴.

În 1912, preotul Gheorghe al lui Vasile Cijevschi împreună cu familia sa locuia în Chișinău, pe strada Meșceanskaia¹⁵, nr. 45¹⁶. În acest an, pe data de 2 septembrie, s-a stins din viață preotul Gheorghe Cijevschi¹⁷.

Vasile Cijevschi. A văzut lumina zilei, după cum s-a menționat mai sus, la 17 octombrie 1880, în satul Zaim¹⁸.

În august 1895, el a fost admis la Seminarul Teologic din Chișinău. În 1896 era elev în clasa a doua a acestei instituții de învățământ¹⁹.

Într-o cerere din 1927, Vasile Cijevschi a consemnat că el, în 1899, a „făcut Seminarul Teologic din Chișinău”²⁰, însă numele lui nu este trecut în lista promoției seminarului din anul respectiv, întocmită de P. Lotoțki²¹. Prin urmare, el a absolvit doar patru clase seminariale.

Îmbrățișează cariera militară și, în 1902, termină Școala de Cavalerie din orașul Elizavetgrad²². La 6 decembrie 1909 i se acordă gradul de rotmistru de stat major²³. Carierei militare se dedică până la 16 aprilie 1911, când este trecut în rezervă²⁴.

În iunie 1914, Vasile Cijevschi era domiciliat în casa cu nr. 5 de pe strada Haralampievskaja al orașului Chișinău. Casa avea curte cu dependințe²⁵. El locuia aici și în 1917²⁶. În anul 1914, potrivit declarației sale, el a urmat cursul Facultății de Limbi Orientale a Universității din Sankt Petersburg²⁷.

Izbucnind Primul Război Mondial, Vasile Cijevschi a revenit în rândurile armatei ruse (înrolat la 15 august 1914²⁸), unde se afla și în 1917 – an

¹³ ANRM. F. 39, inv. 14, d. 816, f. 12. Strada Haralampievskaja – actualmente, str. Alexandru cel Bun.

¹⁴ ANRM. F. 208, inv. 12, d. 140, f. 234 v.

¹⁵ Astăzi, str. Sfatul Țării.

¹⁶ ANRM. F. 39, inv. 14, d. 816, f. 1.

¹⁷ *Ibidem*, f. 10.

¹⁸ ANRM. F. 211, inv. 2, d. 196, f. 249v.

¹⁹ ANRM. F. 1862, inv. 9, d. 532, f. 22v.

²⁰ ANRM. F. 1862, inv. 23, d. 987, f. 1.

²¹ П.А. Лотоцкий, *op. cit.*, p. 114–117.

²² ANRM. F. 1862, inv. 23, d. 987, f. 1.

²³ În rusește: ștaps-rotmistru.

²⁴ ANRM. F. 403, inv. 1, d. 362, f. 42v.

²⁵ ANRM. F. 39, inv. 14, d. 2787, f. 1. Despre faptul că Vasile Cijevschi era domiciliat în această casă se menționează și într-un act din 4 august 1914 (ANRM. F. 403, inv. 1, d. 244, f. 2).

²⁶ ANRM. F. 403, inv. 1, d. 362, f. 42v.

²⁷ ANRM. F. 1862, inv. 23, d. 987, f. 1.

²⁸ ANRM. F. 403, inv. 1, d. 362, f. 42v.

marcat de un șir de evenimente social-politice, care, zi cu zi, se produceau în Imperiul Rus și-i perturbau cursul vieții interne.

Era în august 1917, își amintea peste ani Grigore Cazacliu, când Vasile Cijevschi, „maior²⁹ în armata rusă, înțelegând spiritul vremii, a venit, de bună voie, la mine, la Iași și, cu trup și suflet, s-a alăturat acțiunilor, pline de primedii, de dezrobire a Basarabiei noastre. De atunci el a rămas nedespărțit de noi și în toate împrejurările era veșnic înaintea”³⁰.

Fiind delegat de către Comitetul Executiv Central Militar Moldovenesc, Vasile Cijevschi a participat, împreună cu alți cinci reprezentanți ai Basarabiei, la lucrările Congresului Naționalităților din Rusia, care s-a desfășurat la Kiev, în zilele de 8/21–15/28 septembrie 1917³¹.

Vasile Cijevschi a luat parte și la Congresul Militar Moldovenesc, care a avut loc în zilele de 20–26 octombrie 1917, în Casa Eparhială din Chișinău. Mai mult, în calitatea sa de „maior” în armata rusă, a remarcat, în 1931, Ioan Pelivan, el a prezidat acest congres istoric. Ostașii basarabeni, veniți de pe câmpurile de luptă, au proclamat autonomia Basarabiei și au adoptat decizia de a convoca organul suprem al Basarabiei – Sfatul Țării³². La ultima ședință, din 26 octombrie, participanții la congres au ales din sânul său 44 de deputați în viitorul Sfat al Țării, printre aceștia numărându-se și Vasile Cijevschi.

Pe parcursul activității Sfatului Țării, Vasile Cijevschi a făcut parte din Blocul Moldovenesc și a fost membru a două comisii: Comisia de Drept și Comisia a doua de Redactare³³.

În cadrul ședinței Sfatului Țării din 23 noiembrie 1917, Vasile Cijevschi a prezentat proiectul de lege cu privire la reorganizarea Comisariatului Militar al Basarabiei. După dezbaterile care au urmat, proiectul de lege a fost adoptat, iar Vasile Cijevschi a fost numit în calitate de comisar militar al Basarabiei, având misiunea să organizeze și să conducă armata Republicii Moldovenești.

După formarea, la 7 decembrie 1917, a Consiliului Directorilor Generali al Republicii Democratice Moldovenești, afirmă Ioan Pelivan, lui Vasile Cijevschi i-a fost încredințat postul de subsecretar de stat în cadrul Directoratului de Externe și, în această calitate, tot în luna decembrie, el a fost delegat „la Iași, într-o misiune diplomatică importantă, când a avut norocul să fie primit în audiență și de regele Ferdinand I”, misiune pe care a îndeplinit-o cu succes³⁴.

²⁹ Referindu-se la evenimentele din 1917, Grigore Cazacliu, dar și Ioan Pelivan, au indicat că în acest timp, Vasile Cijevschi avea gradul de maior, pe când în procesul-verbal al ședinței Sfatului Țării din 23 noiembrie 1917 este scris că deputatul Vasile Cijevschi avea gradul militar de rotmistru (*Sfatul Țării. Documente. Procesele-verbale ale ședințelor în plen*. Ediție de Ion Țurcanu, Chișinău, Știința, 2016, p. 127, 131).

³⁰ Grigore Cazacliu, *op. cit.*, p. 1.

³¹ *O pagină din istoria Basarabiei. Sfatul Țării (1917–1918)*. Ediție îngrijită, studiu introductiv și selecția imaginilor de Ion Negrei și Dinu Poștarencu, Chișinău, 2004, p. 109–110.

³² Ioan Pelivan, † *Vasile Gh. Cijevschi // Cuvânt moldovenesc*, 19 iulie 1931, p. 1.

³³ Sfatul Țării. Documente, p. 792–793.

³⁴ Ioan Pelivan, *op. cit.*, p. 1.

La 27 martie/9 aprilie 1918, el a votat reunirea Basarabiei cu România. După unire, un timp, a ocupat postul de șef al Secției Școli din cadrul Primăriei orașului Chișinău³⁵. S-a remarcat pe tărâmul jurnalistic, colaborând la o serie de publicații periodice ale vremii, dar și fiind director și redactor al câtorva ziare chișinăuene: „Голос Кишинева” (director și redactor, 1919), „Газета-лей” (director, 1920–1923), „Наше слово” (editor și redactor, 1920–1922), „Бессарабская жизнь” (redactor, 1924), „Наша мысль” (redactor, 1924–1925), „România nouă” (redactor, 1926)³⁶.

În perioada 1921–1926, Vasile Cijevschi a avut onoarea să fie președinte al Societății de Belle-Arte din Basarabia³⁷.

La 31 august 1927, Vasile Cijevschi a înaintat o cerere directorului Liceului Real „Alec Russo” din Chișinău, prin care a solicitat să i se ofere un post de pedagog. În virtutea ordinului directorului acestui liceu, Ștefan Ciobanu, el a fost numit preparator de limbi moderne la internatul liceului. Însă activitatea lui didactică a fost de scurtă durată. La 22 decembrie 1928, Vasile Cijevschi a depus o cerere, prin care a rugat să fie considerat ca demisionat de la 1 ianuarie 1929³⁸.

Încă în timpul Războiului ruso-japonez, Vasile Cijevschi contractase o boală, care i-a fost fatală³⁹. El a trecut în lumea umbrelor la 14 iulie 1931, fiind înmormântat la Cimitirul Ortodox Central din Chișinău.

Fratele său, Constantin Cijevschi (1889–18 octombrie 1938), a fost medic neurolog la Spitalul de boli mintale și nervoase din Costiujeni.

Summary

The article contains some biographical information on Vasile Cijevschi, publicist and politician from Bessarabia.

© **Dinu POȘTARENCU**

³⁵ I. Colesnic, *Basarabia necunoscută*, Chișinău, 1997, vol. II, p. 156.

³⁶ *Presa basarabească de la începuturi până în anul 1957. Catalog*, Chișinău, Editura Epigraf, 2002, p. 72, 177, 186, 253, 255, 302. „Наше слово”, год 3-й, 24 июня 1922. Газета общественная, политическая, литературная и экономическая. Издатели: В.Ю. Чижевский и Ю.И. Гузик. Редактор: В.Ю. Чижевский (Vasile Iurievici Cijevschi. Iurie=Gheorghe).

³⁷ A. Plămădeală, *Artiști plastici basarabeni // Viața Basarabiei*, 1933, nr. 11, p. 661.

³⁸ ANRM. F. 1862, inv. 23, d. 987, f. 1, 9.

³⁹ Ioan Pelivan, *op. cit.*, p. 1.